

Előfizetési árak:

A kiadóhivatalban átvéve:	
Egész évre	8 frt — kr.
Negyedévre	2 „ — „
Helyben házhoz hordva:	
Egész évre	10 frt — kr.
Negyedévre	2 frt 50 kr.
Vidékre postán szállítva:	
Egész évre	12 frt — kr.
Negyedévre	3 „ — „

TISZÁNTÚL

Megjelenik minden nap a hétfőn és ünnep utáni napok kivételével.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Apáczá u. 3. sz.

A szerkesztőség kéziratok visszaadására vagy megőrzésére nem vállalkozik.

Előfizetések és hirdetések a kiadóhivatalhoz intézendők.

Egyes szám árákr. 4

POLITIKAI NAPILAP.

NOGÁLL PÜSPÖK MEGHALT.

Páli Szent Vincze napján szállott el porhüvelyéből halhatatlan lelke annak, aki hosszú, áldásos életének java munkáját, fáradozásainak java gyümölcsét Szent Vincze áldásos szerzetének nálunk való megalapítására, fentartására és biztosítására szentelte; akinek egész jótékony működése oly feltűnően hasonlít a szegények nagy apostolának életéhez.

Mikor alamizsnát kértek tőle, nem mérlegelte, hogy telik-e? — nem kutatta, hogy megérdemli-e a kérvényező? — csak azt látta az ő jó szíve, hogy szükség van a segítségre. Mikor nagyobb intézet létesítéséhez fogott, építkezni kezdett, nem nézte, lesz-e elég pénze befejezni azt? legtöbbször még azt sem tudta, azt sem kérdezte, mibe fog kerülni? — bízott benne, hogy a ki a jó szándékot adta, adni fog erőt is annak véghezvitelére. Nem is csalatkozott e bizodalomban soha. Mások, a kik haláluk napjáig várnak, hogy takaros összeget gyűjtve valami jelentékenyebbet alkossanak, megfosztják magukat az örömtől, hogy alkotásuknak gyümölcseit láthassák. Nogáll püspök megérte intézetének 30 éves jubileumát, — e 30 év alatt százan és százan növekedtek ott, kik neki köszönhetik neveltetésüket.

Jótékonyága nem volt egyoldalú, százezreket hozott a magyar kultúra oltárára áldozatul a róla nevezett Nogáll-intézet alapítása, fentartása és fenmaradásának biztosítása által, — de azért sehol nem hiányzott, a hol az igazi önzetlen jótékonyág gyakorlásáról volt szó. Mindenre jutott neki pénze. Templomoknak, társadalmi, kulturális és jótékonyági egyleteknek ezreket és ezreket juttatott, — szegény alig ment el üresen házatól. Mindig arra gondolt, mi lenne a legsürgősebb teendő a szegénység és nyomor enyhítésére.

Néhány év előtt a rendkívül szigorú télen azoknak is feltűnt a szegényebb néposztály kiáltó nyomora, a kik azt csak az utcáról ismerik, — ő már akkor népkonyhát rendezett be intézetében, mely mai napig is áldásosan működik Nagyvárad legszegényebb városrészében.

A betegápolás terén is áldásos alkotás örzi nevét és emlékét. Intézetében külön lakosztályt létesített a betegápoló nővérek részére, a kik magánházakhoz — valláskülönbség nélkül — járnak vigaszt nyújtani a betegeknek, pótolni az ápolásban kifáradt, vagy teljesen hiányzó anyát vagy nővért. Hogy a Biharmegyei kórház, annyi viszontagság után betegápoló apácákat kapott, — az ő műve volt.

Mindig megértette korának szavát. Kezdő ifjú volt még, mikor belátta azt, hogy a kereszténység magasztos eszméinek terjesztésére, tanainak védelmére, keresztény alapon álló sajtóra van szükség, nem is habozott rögtön tollat fogni: mint újságíró kezdte pályáját. Öreg ember volt, mikor megérte azt, hogy a magyar katolicizmus ügye veszélyben forgott, — nem habozott nagy áldozatot hozni a keresztény sajtóért.

A szociális mozgalmakat mindig élénk figyelemmel kísérte. Bécsi augustineumi igazgató korában — még az ötvenes években — felolvasást tartott a szociális kérdéstről s részt vett a katolikus legényegylet megalapításában. Itt Váradon még a Bach korszak idejében akart legényegyletet alakítani, de a hatóság gyanus szemmel nézte, hogy egy intelligens ember törődik a munkások sorsával. Rendkívüli volt az öröme, mikor tavaly őszön hírét vette, hogy megalakul a váradai katolikus legényegylet, — négyezer forintot ajánlott rögtön az egyletnek.

A gyász első behatása alatt Nogáll püspöknek azon érdemeit méltatjuk első sorban, melyeket most, mikor elvesztettük őt, legjobban érzünk. Az ő áldott kifogyhatatlan jótékonyága kezét meg fogjuk érezni évtizedek múlva is. De nem csekélyebbek az ő érdemei mint papnak és magyar írónak.

Pap volt — jelmondata szerint: *Mente Cordis sui* — Jézus szíve szerint. Ha voltak ellenségei, azok sem mondhatnak rosszat felőle. Feddhetetlen életü igazi papi character. Hite a szenvedések között is rendithetetlen. A kereszténység igazaiért küzdött mint író, a kereszténység tanait védelmezte mint hittudós, egyházi szónok és ezekre oktatta az egyház levitáit a papnöveldeben, ezeket csepegtette a gyermekek fogékony lelkébe, mint hitoktató — a saját intézetében. A kereszténység elveit nemcsak hirdette, hanem azok megtartásában maga ment elől tündöklő példával

A budapesti, bécsi és nagyváradi szemináriumokban három évtizeden át a papság nevelésére szentelte munkálkodását. Tanítványai közt a magyar klérusnak olyan kiváló vezéralakjai vannak, mint *Schlauch* bibornok, az elhunytak megyés püspöke; a nagyváradi egyházmegyének jelesei az ő növendékei. Mikor ő a budapesti papnövelde lelkiigazgatója lett a josephinizmus szelleme uralkodott a magyar papnöveldeknél; hogy ez a méreg végleg és teljesen kimult a magyar papnöveldekből, abban jelentékeny része van Nogáll püspöknek.

Mint író — ő a ki nem is volt magyar anyanyelvű — annyira elsajátította a Pázmányok és Arany Jánosok nyelvét, hogy ezen érdemei elismerésül a Magyar Philologiai társaság tiszteletbeli tagjai közé választotta — Szarvas Gábor és *Budevz* József indítványára. Kempis fordítása és eredeti épületes munkái a magyar irodalom igazi gyöngyei. Ötven éves írói jubileumán azt mondotta, hogy hálát ad Istennek, hogy nem irt olyant, a mivel ártott volna s a mit most meg kellene bánnia. A mai írók közül hány mondhatja el?!

* * *

És most ott fekszik a ravatalon — püspöki ornátusban, de puritán egyszerűségben, a milyen volt egész életében. Árva lett az árva, most érzi nyomorát az özvegy, most szakadt a csapás a szegényre.

Mintha a szeretet maga volna ravatalon — siratja mindenki. És a ki sir, maga baját sirja, mert a mit most veszítettünk, pótolhatatlan veszteség. Kegyelemből kap a világ néha ilyen szívet. Apró kis árvái a nagy Nogáll intézetnek tudjátok-e miért sirnak a titeket ápoló jó nénikék?

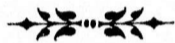
Az ő gondviselőjük, a ti jó atyátok most van kiterítve.

Ti szegény nyomorultjai a nagy városnak. Tudjátok-e miért szólt a harang kint a nagy templomban?

Gyermekeitek gondozója, a ti reménységtek nincs többé. Kihült az a szerető szív, megdermedt az a jótévő kéz, melyet úgy ismertetek — meghalt Nogáll püspök.

Egy sóhajtás volt csak a halál küzdelem s reánk szakadt a gyász. Ő pedig elment oda, hová kincseit gyűjtötte, kincseket, miket a moly meg nem emészt, a rozsda el nem pusztít. Áldott élete után az áldó nagy Istenhez tért vissza tiszta lelke.

Bonum certamen certavit, cursum consummavit, fidem servavit et in fine reposita est corona ejus.

Nogáll püspök életrajza.

Dr. *Nogáll* János felsz. püspök, nagyprépost, a Lipót és vaskorona rend lovagja, született Győrött 1820 június 24-én. Szegény szülők gyermeke volt, — atyja pedellus volt a jogakadémiában, — amivé lett, Isten után ön-maga értékének köszönhette.

Már kora ifjúságában kitűnt nagy lelki tulajdonai és zsenialitása által. Alig végezte el Budapesten a theologiai fakultást, mindjárt lapszerkesztőnek hívták meg, az oly nagy tekintélyű *Religióhoz Somogyi* Károly mellé. De nemcsak irodalmi, hanem a lelki élet terén is oly gyorsan vált ki, hogy már 1845 évben, két éves pap korában a pesti, központi papnevelő lelki igazgatójává lett kinevezve. Nemsokára egyetemi hitszónok és bölesészetkari hittanár, majd a bécsi Augusztineum lelkiigazgatója és udvari káplán lett.

1857-ben nagyváradi kanonok és a szeminárium igazgatója lett. Nevéhez fűződik a papnevelés reorganizálása. Sokáig volt kormányzója a régi Salamon (ma Sz. József) intézetnek is, melynek története arany betűkkel örzi működése emlékét. Személye különben páratlan hatású volt mindenkire.

Majovszky Vincze besztercebányai kanonok egyszer eljött Váradra s megnézte a Nogáll-intézetet. Csodálkozva kérdezte az őt kalauzoló Nogáll püspöktől:

— Méltóságos uram, hogy lehet egy embernek ennyit tenni.

Nogáll püspök röviden megfejtette a dolgot. — Csak szeretni kell és akarni.

A kanonok ur alig tért haza 10,000 forint alapítványnyal zárdát alapított, melyet a várad mintára igyekezett fejleszteni.

Irodalmi munkásságát ismeri az ország. 1891-ben meg is ünnepelték 50 éves írói jubileumát, mint a tiszta magyar stílus apostolait.

Akkor mondta az emlékezetes szavakat:

— Irtam sokat, de boldoggá csak az a tudat tesz, h gy nem bántottam senkit, mérget nem hintettem tollammal s úgy érzem nem kell visszavonom semmit.

A Boldogasszony völgyi apátságot 1863-ban

nyerte, 1872. évben pedig középszolnoki főesperes lesz. 1873-ban lett a székesegyház főesperese s ugyanakkor a Lipót-rend lovag keresztjével tüntették ki. Az örkanonoki méltóságot 1876-ban nyerte; a következő évben éneklő kanonok lett; 1878-ban pápai praelatussá nevezték ki. A rá következő esztendőben olvasó kanonok lett.

1880-ban felszentelt püspök lett s a beteg Lipovniczky püspöknek helyettese. Lipovniczky és Ipolyi püspökök halála után őt választotta meg a káptalan a püspöki szék üresedése idejére káptalani helynöknek.

1892-ben nagyprépost lett a káptalan és egyházmegye büszke öröme.

1893-ban július 16-án mondta az arany-miséjét a győri karmeliták templomában, a hol mint fölszentelt pap először misézett. Az arany-misében a főpap fivére: *Nogáll* Károly prépost-kanonok ozerói püspök és *Bartha* János dr. prépost-kanonok, a győri karmeliták perjele segédkeztek. *Nogáll* János dr. az aranymise alatt költői lendületű beszédben hálás, rajongó szeretettel emlékezett meg szülővárosáról: Győr-ről s otthonáról: Nagyváradról.

Ez alkalomból Nagyvárad városa dispolgárnak választotta. A bibornok-püspök remek aranylánczot és keresztet adott neki, az egyházmegyei papság pedig arany gyűrűt, melynek drága köve a katakombák megszentelt boltivei alól került ki. 1897-ben, mikor dr. *Schlauch* Lőrincz bibornok-püspök arany-miséjét ünnepelte, király ő Felsége a vaskoronarend II. oszt. keresztjét adományozta *Nogáll* püspöknek, a bibornok egykori lelki vezérének.

Ennyit tudunk röviden statisztikaszzerűen írni életrajzáról. A szegények és árvák tudnak majd beszélni többet, nagyon sokat . . .

Most csak sirni tudnak, oda borulni a korporsóra, melyben gondviselésük fekszik.

Néhány jellemző epizódot adunk még életéből. Egy-egy vonás mindenik, melyből nagyjából össze lehet állítani magán jellemét.

Betegsége és halála.

Az agg főpapot gyakran látogatták meg nagy nehéz betegségek kivált az utóbbi időkben s ilyenkor megdöbent mindenki, aki csak az

áldozatkészségét csak valami mértékben is élvezte. És vajmi sokan döbentek ilyenkor meg és kérték az eget Urát, hogy hosszabbítsa meg annak életét, aki minden cselekedetében csak szükölködő embertársainak működik.

Pár évvel ezelőtt tüdőgyulladás volt, nagy betegségéből azonban orvosai dr. *Grósz* Albert és dr. *Wimmer* Julián kigyógyították. Majd ezután veszélyes vesegyulladás támadt, melyből újra kilábolt úgy ahogy, a f. év elején azonban a baj recidiválódott s ennek következtében gyöngéledett mind az utolsó napig.

Legnagyobb baj volt pedig az, hogy örökös munkássághoz, dologhoz szokott élete nem tudta bevárni a lábadozással járó egyhangú időket s egészséges korában sem kimélte magát, hanem kedves intézetét látogatta meg, intézkedett mindenről, végezte egyházi teendőit s a többi idet jét pedig irodalmi munkásságban töltötte.

Orvosai tanácsát a nyugalmas életre vonatkozólag, melyet a fáradt test megkívánt volna, rendszerint egy-egy tréfával ütötte el.

Aszthmás fulladásai ugyan az utóbbi időkben ritkábban kinozták, de annál inkább kezdtek jelentkezni a 79 évvel járó aggsági gyengeségek, melyek tegnap véget is vetettek áldásos életének.

A délelőtt egy része, melyen a megrendítő gyász történt, minden baj nélkül telt el egy ideig. Fél hatórákor házi kápolnájában dr. *Votisky* Elemér theologiai tanár misézett s ekkor meg is áldozott. Ez volt az utolsó, a mit magához vett.

Fetser kanonokot küldte maga helyett — menj ünnepélyesen tartsd a szent misét Sz. Vincze tiszteletére. Teréz testvér te maradj, szükségem van rád minden perczen.

Az ápoló apáca ott maradt a beteg mellett, Fetser kanonok nyugodtan ment, misézni, hiszen semmi közvetlen veszedelem nem látzott.

Éppen Urfelmutatásnál állott a mise mikor megszólalt a katedrális nagy harangja. Mikor az Ur leszállt a nagy áldozathoz, Sz. Vincze elhívta testvérét a földről.

Fél 10 órákor meglátogatta *Radnay* Farkas kanonok, a ki egyes gazdasági ügyekről referált, a mit káptalani gyűlésen elintézték

Ezután *Pricster* Ágoston kereste föl a radnai Szt. Ferencz rendi ház főnöke s a szerzet most nemrég elrendelt szigorításáról beszélt vele. A rendfőnök kijelentette előtte, hogy kész az új szabályokat is magára vállalni, mire az agg főpap valóságos extázissal így szólt a rendfőnökhöz:

— *Tudod mit csinált Szt. Ferencz és Szt. Domonkos abban a romlott XII. században? Ez a ti hivatástok is reformált francziskánusok a mai időben!*

Grósz Albert dr. látogatta még meg a délelőtti folyamán s betegsége felől kérdezősködött tőle. Inasa háromnegyed 11 órakor futott *Winkler József* v. püspök és *Lindenberger János* semináriumi tanárhoz jelentve ura nehéz állapotát, de mire oda érkeztek ő már kiszenvedett s a csapástól sujtottan a halotti imát mondták el fölötte. Ott feküdt egy hosszú-hosszu áldásosan tevékeny élet után egy karosszékben élettelenül. Az odajött dr. *Wimmer* Julián irgalmas rendi főorvos konstataulta a szívszélhűdésben bekövetkezett halált.

A gyászhir hatása a városban.

Fél 12 órakor megszólalt a székesegyház nagy harangja, jelentve a megrendítő gyászirt, mely az egész városban elterjedt nemsokára. Általános meghatottságot keltve.

Az utcákon az ő érdemeit magasztalták a járókelők.

— Jó ember volt, sokat köszönhet neki a város!

— Mindenit a szegényeknek, mindenit nekünk adta — hangzott a részvét őszinte megnyilatkozásaként uton utfélen.

E gyász hangulat szomorú zenéjeként pedig a nagy harang kongott, egyre kongott, szomorúságot keitve az emberi szivekben.

Fél 12 órakor megjelent a *Tiszántul* külön kiadása, mely először hozta a gyászirt.

Legmegrázóbb volt a hír hatása a *Szent Vincze intézetben*, hol az intézet védszentjének Szent Vinczenek emléknapját ünnepelték s *Fetser* Antal kanonok misézett. E közben megjött a hír, hogy *Nogáll* püspök, az intézet alapítója, fentartója meghalt. Könnyek szöktek az ünneplők szemébe s a szerzetes nővérek növénydeikeikkel együtt hangos zokogásba törtek ki.

És egy csepp e könnyek közül többet jelent, mint az egész világ részvéte.

Epizódok az elhunyt életéből.

Gyenge test, nagy lélek.

Dr. *Schlauch* Lőrincz megyés püspök bíbornokká creálása alkalmából történt, mikor Pápa Ó Szentsége külön követe: gróf Canale átadta a bíretumot a bíbornoknak.

Dr. *Nogáll* János felszent. püspök gyengékedett, de azért magára vállalta, hogy a káptalan tagjainak élén üdvözölni fogja az új bíbornokot.

A papság attól félt, hogy nem bírja ki az ünnepség és üdvözlés fáradságait, hisz azt hitték, minden pillanatban összerogyik a kiváló főpap.

És mikor elkövetkezett az üdvözlés pillanata, mintha felsőbb akarat szállta volna meg, *Nogáll* alakja kiegyenesedett s érczes hangon, a nála megszokott klasszikus magyarsággal ékes beszédben üdvözölte a bíbornokot.

A kik látták ezt a jelenetet, nem felejtik el soha. A szemekben, a bíbornokéban ép úgy, mint a halgatóságában könnyek csillogtak a fekölt lélek és nagy szív egyesült érzéséből fakadt s a mély hazafiságtól ragyogó ékes beszéd alatt.

Az én ácsmesterem.

Egy időben igen vagyonos ember volt Nagyváradon *Erdélyi* György ácsmester, ki a püs-

pökségi és káptalani uradalmaknál dolgozott. Hanem egyszer került-fordult a koczka és *Erdélyi* Györgyöt csapások látogatták meg. Szeme világát elvesztette s így a mesterséget nem volt képes folytatni. Felesége pedig *Erdélyiné* Mikes Róza, ki az irodalomban is jó hírnevet vívott ki magának s a helybeli lapokba »Öreg néni« álnév alatt írogatott, otthagya a tönkrement embert. Szegény szerencsétlen polgártársánsegítendő *Kugler* Albert kereskedő meglátogatta *Nogáll* püspököt s elbeszélte neki *Erdélyi* szerencsétlen sorsát. Az áldott szívű főpap végig hallgatta a siralmas történetet, de nem válaszolt semmit. Másnap azonban *Kugler* Albertet magához hívatta s felkérte, hogy a vak *Erdélyi* Györgyöt vezesse udvarába, ahol holtáig helye lesz.

A vak emberrel szinte barátilag bánt a püspök s vigasztalta keserűségében. Egyízben tatarozták a nagypréposti lakást s amidőn látta, hogy az ő lakosztályán dolgoznak a mesteremberek, így szólt hozzájuk:

— Ne az én lakásommal igyekezzenek, — én majd csak eyleszek még egy ideig valahol, hanem a szegény ácsomnak a lakásával sieszenek, hogy legyen ő rendben.

12 évi kesergés után meghalt az öreg *Erdélyi* s *Nogáll* püspök ekkor a következő gyászjelentést adta ki:

Isten nagykegyességes jóvoltából volt alkalmam és módom, hogy városunk egy szerencsétlenül járt, becsületos polgárának hajlékot adhattam. *Erdélyi* György polgártársunk, tizenkét éve szegény sorsra jutva s szeme világát veszítve, épületes béketűrőssel viselvén állapota keresztjét, élete 65-ik évében hosszas és súlyos betegség s a szentségek többszörös jámbor felvétele után, mai napon épületes halállal az Urnak kezébe ajánlotta lelkét. Temetése leszen holnap d. u. 4 órakor. Mely végtisztességre a megboldogultnak rokonait, barátjait, ismerőseit s jelesül iparos polgártársait ezennel tisztelettel meghívom. Nagyvárad, február 13-án 1898. Dr. *Nogáll* János, püspök, prépost, Nagyvárad diszpolgára.

Nem maradt biz' abból.

Rég időtől fogva, de az utolsó hónapokban különösen *Fetser* kanonok volt a megboldogultnak igazi titkára.

Ő kezelte a befolyt pénzt, ő vezette az előjegyzett jótékony kiadások rovatát. Ez a rovat mindig igen nagy volt.

Most nehéz betegségében tudomást vett a kölni kath. legény-egyleti jubileumról.

Első gondolata az volt, hogy a magyaroknak nem szabad onnan elmaradni.

Hanem hát nem volt akkor pénz a ház körül. Hivatta *Fetser* kanonokot, hogy intézze el valahogy ezt a dolgot.

Fetser kanonok kerített is valami éppen esedékesé vált részletből 900 forintot és elvitte a boldogulthoz.

Pár nap mulva ismét valami kisebb kiadásról volt szó közte és *Fetser* között.

— Dehogy nem, Méltóságos uram, hiszen tegnap hoztam elég pénzt.

— Igen, igen, de hát tudod, a mi maradt, azt elküldtem a szegény karmelitáknak.

Arany ember.

Megtudta egyszer a boldogult, hogy van itt Váradon egy tehetséges festő, igen nehéz anyagi helyzetben. Megnézett egy pár képet aztán hívatta magához.

— Te, fessél nekem egy Mária képet.

Mezey elképzeltető örömmel hallotta a megrendelést s mohón kérdezte, milyen formátumban?

— Ugy fél méter nagyságban, mennyiért festened meg?

— Ötven forintért Méltóságos uram.

*Nogáll*nak nem igen volt szüksége a képre, de mindenképen segíteni szeretett volna valahogy gyöngéden a művészen s ilyen formán vágta ki magát:

— Te! hiszen adok én 100-at is azért a képért.

A tiszta szív.

Később is mindig *Mezey*vel főtette a szép szent képeket.

Egy ismerőse rá szólt egyszer:

— Ugyan tudja-e Méltóságos uram, hogy akit úgy dédelget, ez a *Mezey* kálvinista?

— Lehet édes fiam, hogy az ima könyve kálvinista, de az esetje, az teljesen jó katolikus.

Legendák.

A szegény nép határtalan áldozatkészsége miatt szinte legendákkal vette körül *Nogáll* püspököt. Legendáknak nevezhetők ezek az apró történetkék, mik a körözsparti nép száján forognak, bár igazak, de olyan csudásaknak tetszenek.

Ez apró történetkék kivált az általa alapított Szt. Vincze intézet körül forognak. Az intézeti ingyenes helyek be vannak töltve, de ha valakit be kellett venni, *Nogáll* püspök sohasem riadt vissza az újabb áldozatoktól.

Egy munkás ember vitte egyszer az intézetbe kis gyermekét s így szólt kétségbeesetten a főnökhöz:

— Vegyék el tőlem ezt a gyermeket, mert különben a vízbe kell dobnom.

A munkás ember pár héttel vesztette el feleségét s munkája miatt nem ápolhatta gyermekét is. A gyermeket felvették az intézetbe.

Pár éve sokat irtak a lapok arról a nagy halálozásról, mely egy kőfaragó-utcai családot pusztított ki, csak a 12 gyermek maradt meg a legidősebb testvér terhére, ki maga is szorult körülmények között élt. Kettő ezen árva gyermekek közül szintén a Szt. Vincze intézetbe került.

Untauglich.

A negyvennyolczas időkben a budapesti papnevelő spiritalisa volt a megboldogult.

Éppen az az idő járta, mikor mindenkiel parancsolt a katonai hatóság.

*Nogáll*t is kirendelték nemzetőrnek, hozzá téve a rendelethez, hogy egy huszasért megválthatja magát.

Hanem hát sokszor kellett magát megváltani s nála hamar elfogyott a huszas.

Egy újabb idézés után aztán kapta magát és beállított a parancsnoksághoz:

— Kérem a puskát és kardot.

A parancsnokság nagyon nézett. Inkább a huszas kellett akkor, mint a gyenge testű papocska és hamar kimondták rá:

— Untauglich — mehet.

Nogáll hazafisága.

A szabadságharc lezajlása után ismét visszakerült a szemináriumba; ugyanakkor egyetemi hitszónok is volt, ebben a minőségben minden alkalommal jelét adta erős magyar érzéseinek.

Ezeknek a szónoklatoknak meghallgatására eljárt igen sok részese a forradalomnak. Üdítőleg hatott mindenkire ez a nemzeti érzéstől áthatott, az elcsüggedőket vigasztaló, reményt keltő hang.

Egyik szónoklata után egy volt honvéd így kiáltott fel:

— Adta papja! Ugy beszél, akár *Kossuth*.

Csak hogy *Nogáll* olyan kegyes keretbe illesztette az ő hazafias beszédeit, hogy nem lehetett ellene kifogása a hatalomnak.

Nogáll és a végrehajtó.

Bizonyos, hogy félig magyar ember az csak, aki a végrehajtót nem ismeri.

Egyszer látta a megboldogult is.

Tudvalévő, hogy tébbe, nyárba, ha esett, vagy fujt, ő mindennap lement a zárdába, hol az abc-től kezdve a hittanig mindenféleben segített tanítani.

Hanem egyszer felmondta a lába a szolgálatot. Fájt is, nem is bírta az utat.

De lemondani az ő árvái oktatásáról csak nem tudott.

Gondolt tehát egy nagyot és megvett egy konflikt lovastól, mindenestől. Ezen járt aztán a zárdába.

Az adószedő azonban szemfüles. Megtudta ezt a vagyon szaporulatot is és 8 frt luxusadót vetett ki a püspökre.

El is ment a végrehajtó a pénzéért.

Nogáll azonban szörnyen indignálódva fogadta.

— Micsoda én 30 év óta kinlódom a ti gyermekeitekkel. Most már nem bir a lábam, hát vettem egy komfortáblit és ti ezt luxusnak tartjátok!? Nem fizetek.

És eladta a konflist.

Irodalmi működése.

Mint a művész kezéből kikerült ékszer, gyöngyvel drána kövel ékeskedik, éppen oly diskkrét gonddal van minden művében felhasználva a sok erőtejes régi kifejezés mód s a nyelv szellemének megfelelő módon alkotott újabb szók. Nyelvünk nem valami gazdag az árnyaló szókban, azért is gyümölcsös munka a remek régi s már majdnem elfeledett szókat felújítani s ezek mintájára újakat alkotni, az arra hivatottaknak. Itt közlünk szemelvény formában egy néhány ilyen szót — kifejezést. Béliettül pogány, (Pázmány Péter) Aki pedig gonosz, nem imigy amogy gonosz, hanem duplázva és béliettül igen igen gonosz, elősködni: előre tolakodni, esennen: esdekelve, füremedni: (convalescere) P. P., szerencsétlenni: oly alakban mint koczkára vetni. »Aki okos ember, nem szerencsétlenni üdvösségét« P. P., bajáról használ: segít rajta (Arany János után), czéggért köt: ajánlgatja, földhöz szegzett szív: terrena sapit, hadszerben: harcra készen (A. J.), hírével esik: tud róla (A. J.), igaz látó: igazságszerint ítélő (A. J.), izibe: hamarosan, kezébe szakad: felsül vele, (Káldy), követ nem ront: nem erős akaratu (Közmondás), stb. stb.

Irodalmi művei: *Szentek tudománya* (most készül a második kiadása); *Kalauz* (Pest 1851); *A keresztény vilétek paizsa* (u. o. 1852); *Észrevételek a lelkipásztorságról*, Jaisz Egyed után szabad átdolgozással (Buda 1852); *Magyar nagy Officium* (u. o. 1853) Einige Gebete zur göttlichen Fürscheidung (Pest 1851); *Spiegel der Busse* (u. o. 1852); *Heilige Anklänge zu Erwägungen und Betrachtungen* (u. o. 1859, újabb kiadás Graz 1879; szlovén nyelvre is lefordítottat); *Épületes könyvtár* (Nagyvárad, 1859, Pest 1863, 1865); *Lilioszálak* (2 füz., kéziratul); *Napraforgók* (kéziratul); *Szent ereklyéink* (Budapest 1864); *Kezgyelet kötelei* (Észtergom 1865); *Boldogasszony koszorúja*. Imádság és elmélkedés félelkből (4 kiad., Eger 1880); *Az Ur angyala* (Nagyvárad 1882, most készül a 3. kiadása); *Serafhangok szt. Terézia tiszteletére* (Graz 1882, pazar kiállítású diszmunka, amelylyel a szt. Teréz 300-ados jubileuma alkalmából 1882. Spanyolországban tartott nemzetközi versenyen a második díjat nyerte); *A szent kereszt-ut* (Nagyvárad 1892); *Lelki kincstár* (Eger 1881); *Vademecum sacerdotale* (3. kiad. 1893); *Magyarország történelme dióhéjban* (3. kiad. Nagyvárad 1862); *Emlények a magyar nyelvtanból* (7. kiad. u. o. 1876); *Emlények a földrajzból* (4. kiad., Gyula 1876); *Elemi képes káté* (Nagyvárad 1876); *Közép káté* (Gyula 1876); *Nagy káté* (u. o. 1876); *Az egyházi szertartások magyarosítása* (külön lenyomat 3. kiad.); *Az egyháztörténelem rövid foglalata* (külön lenyomat, 2 kiad.); *A keresztény hitrendszer* (4. kiad., Nagyvárad 1876). *Szentek tudománya* (Nagyvárad 1898).

Szt. Vinceze intézet.

Nagyváradnak azon részét, mely a püspöki palota háta megett terül el, nagyobbbrészt szegény iparos, munkás emberek lakják s ezelőtt minden culturalis, vallási vagy humánus intézményben szükkölködött. Nogáll János akkor még kanonok e szegény városrészt kisegíteni óhajtván culturalis és vallási elmaradottságából 1866—67 évében Ferdinánd utcában, melyet most Nogáll utcának neveznek, két telket vásárolt és ide egy nagy csinos épületet emelve 1868 szept. 8-án Szt. Vinceze nővért hozott a szatmári congregatióból s rájuk bízta az intézet vezetését, a bölcsödét és a növendékek gondozását. Ez az első intézet volt az a mustármag, mely utóbb terebélyes fává növekedett

s évenként száz meg száz csecsemő és szükkölködő nyert benne biztos otthont.

A csecsemők és növendékek száma azonban napról-napra növekedett s 1871-ben még két nővért hozott s ugyanakkor nyitotta meg a 4 osztályu elemi iskolát. 1878-ban az intézet gondozását a gráci nővérek vállalták magukra s 1882-ben már 70—80 bentlakó növendéke volt; az iskolát 6 osztályuvá emelte; végre 1893-ban az 5—6 osztályok helyett 4 osztályu polgári iskolát alapított leányok számára.

És amint növekedett a növendékek, a csecsemők száma, úgy terjedt évről-évre az intézet cselekvési köre, az épületek emelkedtek, az alapítónak sem szeretete, sem áldozatkészsége az intézet iránt nem csappant. 1876-ban 100 iskolásgyermek volt, 1892-ben 250, 1896-ban pedig már 450 ugy, hogy ugyanezen évben gyermek-menedékház s a kisedővő-intézettel együtt az intézet 700—800 fi- és leánygyermeket nevelt, a két részre elkülönített internatusban pedig 150 növendéket tartott, ezek közül 60 növendéket teljesen ingyen.

Az intézetben az elemi iskolák és polgári-leányiskola részére 7 helyiség van. Az intézet egy elkülönített részében laknak a világi nővérek, kik magánházaiknál betegápolási teendőket végeznek.

Az épületek koronája a kápolna, mely parkirozott kert közepén emelkedik s kései románstylan épült, belseje gazdag fényes felszereléssel.

A templomot, mely mint az intézet többi épületei az agg főpap áldozatkészségéből épült, az 1899. április 27-én tartott felszentelésen nagy előkelő közönség töltötte meg s fölszentelést végző dr. Nogáll János nagyprépost a többi között így beszélt:

Ezt az intézetet, ezt a kápolnát harmincz esztendeje építettük, alkottuk; azóta hányszor toldozgattuk, foldozgattuk, most új kápolnát emeltünk s felajánlottuk Jézus szentséges szívének tiszteletére, imádsárára; neki Jézus szentséges szívének legyen szentelve e kápolna, e ház minden köve, minden porczikája; neki legyen szentelve, az ő imádsárára, az ő szeretetére mindenki, aki ez intézetben él, aki ez intézet jótéteményét érzi, a szopós piczi gyermektől a vén megöszült, elagott szegényig, mindenki egy darab kenyeret, egy jó szót, vigasztalást, imádságot talál itt; neki legyen szentelve ez a városrés, amely úgy szívéhez nő, ez az egész város és ez az egész szeretett, féltett szegény hazánk, szegény Magyarország!

Nagy áldozatkész lelke még azóta sem szünt meg folytonos gondoskodásával az intézetet kitüntetni, habár annak vezetését egy év óta hanyatló testi ereje miatt kénytelen volt Fetsler Antal kanonokra bízni.

Nagyvárad diszpolgára.

Alig találunk Nagyvárad volt és jelenlegi polgárai között még egyet, aki annyit áldozott a jótékonságra, mint Nogáll, a ki a szószeros értelmében egész jövedelmét az emberszeretet és a hitélet fejlesztésére áldozta.

Ez a határtalan bőkezűség amig megfelelt az áldott lelkü főpap szíve és lelke óhajának, megnyerte a polgárság minden rétegének szeretetét, tiszteletét.

Az egész városban, keresztény és nem keresztény polgárok egyforma mély tisztelettel, a legnagyobb hála hangján említették mindég csodálatra méltó önzetlenségét, egyszerűségét önmagával szemben s bőkezűségét ott, hol jótékonságról volt szó.

Örömmel vett alkalmat Nagyvárad város törvényhatósága, hogy 50 éves áldozári jubileuma alkalmából kifejezze háláját s megadja *Nogállnak* azt, amit legnagyobb tisztelete jeléül polgár a polgártársának adhat: Nagyvárad város diszpolgárának választotta.

És az a puritán jellem, a legönmegta-

gadóbb egyszerűség erre a diszpolgárságra büszke volt. Ezt tartotta a legnagyobb megtiszteltetésnek. Ha polgártársai megjelentek nála, alig mulasztotta volna el, megmutatni a diszpolgári oklevelet.

Aranymisés áldozársága évében, 1893. július 13-án választották diszpolgárnak s ugyanekkor örök időkre emlékeztül az addigi Ferdinánd-utcát nevével *Nogáll-utcának* nevezték el.

Nagyvárad város közgyűlése jegyzőkönyvének erre vonatkozó része a következő:

207/97—98.

Reismann Mór és társai törvényhatósági bizottsági tagok indítványa dr. Nogáll János nagyvárad iat. szertartásu f. püspöknek a jótékonság terén kifejtett érdemei elismerésül Nagyvárad város diszpolgárává választása tárgyában.

208/9803.

Kapcsolatban előterjesztetik a városi tanács javaslata kíséretében Miskolczy Barnabás törvényhatósági bizottsági tag indítványa az iránt, hogy Nagyvárad város közönsége dr. Nogáll János áldozárságának 50. évfordulója alkalmából, tekintettel nevezett jótékonságára, a népnevelés ügyében kifejtett áldozatkészségére, jótékonsága egyik színhelyét a Ferdinánd-utcát *Nogáll-utcának* nevezze el s őt üdvözölje.

A tett indítványok egyhangulag elfogadtatván, azok értelmében Nagyvárad tvhat. joggal felruházott város közönsége mai napon tartott rendes közgyűlésében elhatározza miszerint dr. *Nogáll* János püspököt, a nagyvárad i. szert. káptalan érdemekben gazdag nagyprépostját, áldozárságának 50-ik évfordulója alkalmából a jótékonság, a népnevelés terén kifejtett áldásdus működése, különböző jótékony alapítványai elismerése jeléül Nagyvárad város diszpolgárának megválasztja s az erről szóló diszoklevél elkészítésével Rácz Mihály főjegyzőt s ünnepélyes átadásával pedig Rácz Mihály vezetésé alatt Reismann Mór, dr. Radó Ignác, dr. Berkovits Ferencz, Huzella Gyula, Pallay Lajos, Sipos Orbán, Farkas Izidor, Rádl Ödön, Ullmann Izidor, dr. Várady Zsigmond tvhat. bizottsági tagokból álló küldöttséget bízta meg s egyben hozzá üdvözlő iratot intéz.

Elhatározza továbbá, hogy nevezett főpap jótékonságának egyik székhelyét: a Ferdinánd-utcát örök emlékezet okáért *Nogáll-utcának* nevezi s megbizzza a tanácsot, hogy e tekintetben a szükséges intézkedéseket tegye meg.

Az elhunyt családja.

A kath. egyház csodálatos demokráciájánál fogva emelkedett föl *Nogáll* János dr. a győri jogakadémiai pedellus fiából várad nagypréposttá. Testvérei tehetségüknél fogva szintén előkelő állást foglalnak el a társadalomban. Testvérei: *Nogáll* Károly győri nagyprépost elhunyt, *Nogáll* László ny. törvényszéki bíró (Gyula), *Nogáll* Pál nagyvárad i posta és távirda pénztárnok.

A Szigligeti társaság gyásza.

A nagyvárad i Szigligeti társaságnak *Nogáll* püspök tiszteletbeli és alapító tagja volt. Még minden társasági tag emlékeztében van, a mi a társaság 1898. évi közgyűlésén történt. A titkári jelentés ugyanis sajnálkozva említette föl a társaság kuszált anyagi viszonyait, hogy még az alapítványok is elvannak költve. Erre felállott *Nogáll* püspök s 150 frtot felajánlott az alapítványi pénzek pótlására.

A társaság tegnap tartott választmányi ülésén foglalkozott a gyászesettel.

Rádl Ödön megnyitván az ülést tudomására hozza a megjelent választmányi tagoknak,

hogyan *Nogáll* János felszentelt püspök, a társaság alapító és disztája, a magyar nyelv mestere elhunyt. *Nogáll* mindig szívén viselte a társaság ügyeit, miről az is tanuskodik, hogy majdnem minden ülésen megjelent. Kéri a választmányt, hogy az elhunyt nevét jegyzőkönyvben megörökítsék, a káptalanhoz részvét iratot intézzenek, minél nagyobb számmal jelenjenek meg a végtisztességen és a nagy halott felett emlékbeszédet mondjanak, amire *Karsch* Lollion drt., de-recskei plébánost kéri fel és az elhunyt ravatalára a társaság nevében koszorút helyeznek el.

Az indítványokat egyhangulag elfogadják.

A kath. legényegylet részvéte.

A nagyváradai kath. legényegylet szintén sokat köszönhet *Nogáll* püspöknek. Négyezer forinttal alapító tagjai közé lépett s a napokban is a kölni ut költségeire 400 frtot adott.

A gyászeset alkalmából a legényegylet a következő gyászjelentést adta ki:

A Nagyváradai Katholikus Legény egylet őszinte fájdalommal eltelve tudatja, a tagokkal és testvér egyletekkel, nagy lelkű alapító tagjának és jóltevőjének

DR. NOGÁLL JÁNOS

felsz. püspök, n.-váradai I. sz. káptalani nagyprépost, a Lipót és vaskorona rend lovagja, Nagyvárad diszpolgára stb.

hosszas betegség után július 19-én d. e. 11 órakor történt elhunytát. Temetése folyó hó 31-én d. e. 3/4 9-kor megy végbe a nagypréposti lakból

*

Gyümölcséről ismerték meg a fát.

Fa volt, mely jó gyümölcsöt termelt. Százak táplálkoztak e gyümölcsből »Esuri-entes implevit bonis.« Fa volt, melynek árnyéka felüdítette azokat, kik fáradtak és terhelve voltak. A szeretet fája volt, kibe mint gyenge folyondár kapaszkodott az özvegy, az árva és ő tartotta azokat, kik reá támaszkodtak. Egyletünk is egy volt a sokak közül, kit szeretett, melyre nehéz betegségében is oly nemesen gondolt, melytől az élet küzdelmeiben minden jót várt a kisipar terén.

Özvegy, árva sir a nagy halott koporsója körül, mi áldjuk emlékét és szívünkbe zárjuk örökké érzett hálánkat.

Kinek minden napjaiban oly hiven szolgált legyen az Ur örök nagy jutalma.

A temetés.

Dr. *Nogáll* János életében környezetének, különösen *Fetsler* Antal kanonoknak többször kifejezte azon óhaját és reményét, hogy az általa létesített, szerető gondossággal s határtalan áldozatkésséggel fentartott réti Szent Vincze intézetben pihenhesse siri álmát.

Csak pár év előtt az intézet gondozott kertjében impozáns kápolnát emeltetett s ezzel is nemcsak ez intézetben, de az egész Rét városrészben nagy szolgálatot tett a hitélet fejlesztésének. Ugyanis a környék lakossai itt elégitették ki lelki szükségleteiket.

Itt őhajtott a nemes lélek porhüvelyé pihenni.

Ezen végakarát megvalósítása céljából *Fetsler* Antal kanonok, bibornok ur Ő Eminenciája óhajához képest is, megkereste a várost, hogy engedélyt adjon a tanács, miként *Nogáll* püspök holttestemait a Szent Vincze intézet kápolnája alatt készitendő sírboltba helyezték el. Eleget tesznek a legmesszebbmenő egészségügyi követelményeknek.

Rác Mihály helyettes polgármester tanácskozott dr. *Baróthy* Ákos v. főorvossal s azonkívül intézkedett, hogy ma reggel azonnal tárgyalja a kérelmet a tanács.

A holttestet tegnap délután helyezték ravatalra teljes püspöki diszben, a központi és növendék papság zsolozsmája mellett.

A káptalan szerdán délután gyűlést tartott, a melyen megbeszélték a temetés végett szükséges intézkedéseket.

A temetés, a püspök kívánsága szerint, egyszerű lesz, mint a Winterhalter kanonoké volt.

Csütörtökön d. e. fél 10 órakor Vinkler püspök beszenteli a holttestet gyász-zsolozsma mellett.

Pénteken délelőtt 3/4 9 órakor pedig megtörténik a végtisztesség, melyen a gyászszertartást maga a bibornok püspök végzi.

A végrendeletet nem lehetett tegnap kihirdetni, mert *Mezey* Mihály kir. közjegyző, kinél az le van téve, csak ma érkezik haza Nagyváradra.

Biharvármegye törvényhatósági bizottsága egyik legrégebbi tagját vesztette el *Nogáll* püspökben s gyásza jeléül a megyei székház ormára kitűzték a gyászlobogót s az alispán vezetése alatt tömegesen vesznek részt a temetésen.

Nagyvárad város törvényhatósági bizottságának tagjait *Rác* Mihály h. polgármester a következő felhívásban értesíti a gyászesetről s hívja meg a temetésre:

Felhívás.

Dr. *Nogáll* János felsz. püspök, Nagyvárad város diszpolgára, ki fenkölt szellemével, határt nem ismerő áldozatkésségével, emberbaráti szeretetével magának hallhatatlan érdemeket szerzett s kit érdemei előismerésül Nagyvárad város törvényhatósága a város diszpolgárává választott meg — f. év július hó 19-ik napjának d. e. 11 órájkor jobb létre szenderült.

Felkérem a törv. hat. bizottság tagjait, miszerint a nemeslelkű főpap f. évi július hó 21-én délelőtt 3/4 9 órakor végbemenő végtisztességén megjelenni sziveskedjenek.

Nagyvárad, 1899 július 19.

Polgármester helyett:

Rác Mihály,
főjegyző.

*

A nagyváradai I. szertartású székeskáptalan, a rokonok nevében is, a következő gyászjelentésben tudatja mély veszteségét:

A nagyváradai lat. szert. székesegyházi Káptalan sajtát s az illető rokonok nevében is mélyen szomorodott szívvel és fájdalmas érzettel jelenti szeretve tisztelt tagtársának

NOGÁLL KER. JÁNOS

felszentelt pergamoi püspök, Ő szentsége a római Pápa házi praelátusa, nagyváradai lat. szert. nagyprépost és kanonok, a boldogságos szűz Máriáról nevezett völgyi apát, püspöki általános helynök és ügyhallgató, tiszt. cs. és kir. udvari káplán, a II. oszt. vaskorona és Lipót rend lovagja, zsinati és a középisk. hittanárokat képesítő vizsgáló bizottságok elnöke, hittudor, sz. sz. m. m. és bölcsészettudor, a budapesti tudom. egyetem hittudományi és bölcsészeti karai és a szent Tamásról címzett római akadémiai bekebelezett tagja, Nagyvárad város diszpolgára, az Erzsébet bölcsőde-egylet elnöke, aranymiséis áldozárnak, a szegények és árvák nagy jótévedőjének folyó évi július hó 19-ik napján reggeli 11 órakor életének 80-ik, áldozárságának 56-ik évében hosszas betegségének példás türelemmel viselése s a haldoklók Szentsegeinek több izbeni buzgó felvétele után, végelgyengülés következtében történt csendes elhunytát. A megboldogultnak földi maradványai folyó hó 21-én reggeli 3/4 9 órakor, a nagypréposti lakban történendő beszentelés és a székesegyházban tartandó engesztelő szentmise áldozat bemutatása után fognak az általa alapított szent Vincze-intézet kápolnájának sírboltjába örök nyugalomra helyeztetni. Mely végtiszteltet minden rendű és ranguk tisztelttel meghívotnak. Nagyvárad, 1899. július hó 19-én. Az örök világosság fényszedjék neki!

A kath. kongrua.

A P. H. a végtelenbe huzódó kongruarendezésről a következőket írja: A katolikus ügyek iránt érdeklődők körében nyugtalanság van a katolikus kongrua rendezésének késedelme miatt. Panaszok, hogy a sok fő- és albizottság, ügyosztály, szaktanácskozmány igen bonyodalmas apparátusával három évi munka után sem készült el a javadalmak összeírása. Ezenkívül még meg kell állapítani a hozzájárulások összegét a nagyobb javadalmak, esetleg a vállalásalap, a főpatronátus és az állam részéről. Azaz még a dolgoknak most is az elején vannak. Am a kultuszminiszter magára vessen ha, ahelyett, hogy a dolgot minél egyszerűbbé tette volna, azt oly komplikálttá tette, hogy maguk a bizottsági tagok is fejüket vesztik a sok burokrata pedanteriával összezavart munka közt. Állítólag a bizottság tagjai most *revidérlják* az egyházmegyei lelkészek és a világi hatóságok megállapított munkálatait. Ez a revízió, hogy véget hamar nem érhet, az mindenki előtt világos, aki tudja, hogy a tisztelt bizottsági tagok közül nem egynek fogalma sincs a kérdés komplikált részleteiről, melyekre nézve a miniszteri utasítások is csak ötlönek-hatolnak. A kongrua kérdés minden halogatásaért és az abból előállható veszedelmekért vállalják el a felelősséget azok, akik tudós fontoskodásaikkal halogatásnál egyebet eddig nem produkáltak. Am nem csoda, ha a szabadelvű rendszer még ebben a kérdésben is kételkedő állásponton áll. Mitsem akar ugyanis egyebet, mint, hogy az alsó klérusban bizalmatlanságot keltsen a felső klérus iránt, a szegény alsó papságot pedig, mint lázongó elemet tüntesse fel a püspöki kar előtt. Ez a halogatás célja és nem más. Hogy a katolikus közönség zugolódik ily körülmények között, azon nincs mit csodálkoznunk. Sok oka van annak egyébért is zugolódni.

Az interparlamentáris konferencia.

A krisztianiai interparlamentáris konferencia magyar csoportjának tagjai részben már elutaztak, részben pedig f. hó 25-én utaznak el. A tagok f. hó 30-án Kopenhágában találkoznak a honnan egy vitorlás hajón testületileg Cristiania-ba utaznak, a hol a rendezőbizottság által ünnepélyesen fogadtatnak.

Miután a magyar bizottságnak elnöke nincs, ezuttal Perczel Dezső képviselőházi elnök fog a csoport élén állani.

Ősszel Budapesten lesz az elnökválasztás és eddig két jelöltet emlegetnek, u. m. Gróf Apponyi Albertet és Berzeviczy Albertet.

UJDONSAGOK.

TAJÉKOZTATO.

Régészeti és történelmi muzeum. (Schlauch park) nyitva minden vasár- és ünnepnap d. e. 10 órától fél-6-ig és d. u. 3-5-ig 10 krért. Kedden és csütörtökön d. u. 3-5 óráig 20 krért. Más időben 50 kr.

Augusztus 15. Mulatság Nagyszalontán a gymnasium javára.

Augusztus 23. és 24. Kereskedelmi kamarák kongresszusa.

Augusztus 27. Csonkatorony felavatása Nagyszalontán.

Augusztus 29, 30, 31. Vendéglősök kongresszusa.

* *Császka György érsek püspöki jubileuma.* 1874. július 19-én szentelte föl *Császka Györgyöt* *Simor* János hercegprimás a szepesi egyházmegye püspökévé. Valamint az előtt, ugy most a felszentelés után minden erejével azon volt, hogy jótékonyágával meg mentse a lelküket a bűntől, a nyomortól, kiragadja a tudatlanságból. Azt a jelszót követte, hogy amit az oltártól nyerünk, adjuk vissza az oltárnak. Ezt az áldásos működést, mint püspök huszonöt éve foly-

tatja. S mikor, 1891-ben Kalocsa érsekévé lett, újabb méltóságát kettőzött buzgalommal használta fel arra, hogy minél több jót tegyen. Messze vezetne leirunk alapítványait, adományait, melyekkel az egész ország szívet vásárolta meg magának, s százak könnyeit letörölve, járt Istennek utjain jóságban és kegyességben, mint egyházmegyéjének valódi atyja és gondviselő főpásztor. Az ország ismeri Császká György nagy nevét és ma, midőn a zajos ünnepeltetést elkerülve *Mária-Czellben* az Ur oltára előtt, örömtől repeső kebelével ad hálát a legfőbb Pásztornak, a vele és általa másokkal éreztetett kegyelmekért, nem csak egyházmegyéje, nemcsak érseki tartománya, hanem az ország valamennyi magyar katolikusa is buzgóan foháskodik Istenhez, hogy a nagylelkű és nemes szívű főpapot még igen soká tartsa meg, mint aki valóságos disze hazájának, atyja érseki megyéjének és erős oszlopa a katolika egyháznak. Kimélje meg őt az ég Atyja oly lelki fájdalomtól, mint aminőt neki a szántovai elámitott hívek elszakadása okozott, hogy lássa az elrablott lelkek visszatérését és örüljön az Urban a megtérők és megigazultak sokaságának. Mert a sokat szenvedett katolikus egyháznak erős oszlopokra, nagy szellemű főpapokra és nagyon sok megtérő hívőre van szüksége!

* **Eszterházy Miklós Mór** grófról, a kath. ügyek kiváló előharcosáról az a szomorú, lesújtó hír terjedt el, hogy Karisbadban a halállal vívódik. Fővárosi tudósítónk távirata alapján mi is regisztráltuk a hiób hírt. Tegnap ugyancsak fővárosi tudósítónk értesített, hogy nem a csákvári gróf a nagy beteg, hanem **Eszterházy Mór** gróf, a volt veszprémi főispán. Ma magától a nemes gróftól Csákvárról kaptunk sürgőnyt, melyből örömmel győződünk meg róla, hogy ő nem beteg, nincs is Karisbadban. Adja Isten, hogy a magyar katolicizmus sokáig érezze még **Eszterházy Miklós Mór** grófnak áldásos működését, a ki a néppártból történt kiválása óta is a magyar katolicizmus ügyének szenteli kiváló tehetségeit és nemes törekvéseit.

* **A magyar-csékei választás.** Magyar-Csékén, mint már irtuk, július hó 29-re tüzték ki a képviselőválasztást. Két jelölt fog küzdeni a mandátumért; **Fassie** Tódor belényesi ügyvéd, a kit az itteni intelligens románság és a szabadelvű párt is támogat és **Kupsa** Valér miniszteri fogalmazó. Mint lapunknak Nagy-Szebenből távirják, az ottani »Telegraful Romano«, a metropolita szócsöve, legújabb számában felhívja a magyar-csékei román választókat, hogy **Kupsa** Valérra szavazzanak.

* **Tűz a Nagy-Piaczon.** Lapunk zártakor tűzilárma riasztotta föl a várost. **Lux** és **Löwy** czég Nagy-piacz téren levő *fakereskedése gyuladt ki.*

* **Uj katolikus egylet.** A m. kir. belügy-miniszter a *nádasi* rom. kath. olvasó kör alap-szabályait a bemutatási záradékkal ellátta.

* **Nagyvárad és Segesvár.** A segesvári döntő csatában hanyatlott le az erdélyi honvédsereg napja, mint Temesvárnál a magyar főserégé. A veszteséget fokozta az, hogy fiatal költő fejedelmünk, a szabadság és szerelem édes szava dalnok, **Petőfi** Sándor ott végezte be rövid, de fényes pályafutását s fiatal vére ott fojt el hazája szabadságáért. **Mütter** Ferencz élesdi kir. járásbíró a csata évfordulója alkal-

mából levelet intézett **Szücs** István városi le-
vélárnokhoz, a kivel együtt harcolta végig »Bem apó« seregében az erdélyi hadjáratot, indítvány tételre szólítván fel őt aziránt, hogy a segesvári csata emléknapján jul. 31-én tartandó ünnepélyen, mely a segesvári Petőfi-emlékmű körül fog végbemenni, a városi hatóság és a biharmegyei honvédegylet is küldött-séggel jelenjen meg. A derék hazafi, **Szücs** István egykori honvéd hadnagy elbeszélése szerint csak csodás véletlenségből szabadult élve a segesvári csatából. A csatában elesett katonákat ugyanis a muszkák sebtiben takarították el, a kik két kerekű talyigákon hordták a csata áldozatait a nagy sirgödörhöz, melybe aztán őket egyenként beledobálták. **Mütter** Ferencz, a csatában kapott 9 súlyos sebtől elalélva a többi bajtársaival együtt szintén a sirgödör szélén volt már, midőn feleszmélve megszólalt s arra kérte a temetést végző katonákat, hogy mint élő sebesültet kimélik meg és ne dobják be a holtakkal együtt a sirgödörbe. A katonákban volt annyi könyörület, hogy nem temették el **Müttert** elevenül, ki aztán később a szebeni kórházban épült fel rettenetes sebeiből. Ugy halljuk, hogy a veterán vitéz honvéd hazafias szép indítványa a biharmegyei volt honvédek közt élénk mozgalmat keltett s több mint valószínű, hogy nemcsak ő, de a város és megye képviselői is elzárándokolnak majd a segesvári gyászos csataterre.

* **Esküvő.** Tegnap délután, előkelő nászközönség jelenlétében tartotta esküvőjét **Pecze-Szőllősn** gróf **Neuhaus** Emil kir. törvényszéki tisztviselő, **Baráthy** Irma kisasszonnyal, **Baráthy** József kedves, szép leányával. Az esküt **Vidovich** György tb. kanonok végezte s szép, tanulságos beszédet intézett az új párhoz. Az esküvő után a menyasszony atyja vendégszerető házában gazdag nászszakoma volt.

* **Lelet a kolozsvári ev. ref. templomban.** Ritka drágaságok és mükincsek jutottak tegnap napvilágra a kolozsvári belfarkas utcai ref. templomban. A templomot most restaurálják s ezen munka közben egy nehéz létra alatt a talaj beszakadt s egy fiú a mélységbe csuszott. A fiút csakhamar kimentették s megvizsgálták az üreget, ami nem volt más, mint egy régi sirbolt. Az üregben találtak 1664-ből egy szétmáló koporsót, porladó csontvázal gróf **Székely** Zsuzsánna hamvaival, továbbá gróf **Rhédey** József porait. A kétszázötven éves hamvak fölött egy menyasszonyi szoknyát találtak, melynek még a színeit is ki lehet venni. Ezüst tábláscskába vésett magyar szövegű versek tartották fent a sirboltban fekvőknek élet-történetét, az egyik koporsón pedig ezüstdől vágott betűkből van meg a megholt neve. A koporsókban selyem párnák vannak róza levelekkel megtöltve. Ezeknek a párnáknak a selyemszövege egészen ép. A leletről a családoknál első tagjait értesítik.

* **Tűz Margittán.** F. hó 18-án délben nagy tűzilárma hangzott végig Margitta utcáin. **Marosi** János ácsmesternek kis-utcai háza gyuladt ki, s a lángok csakhamar a szomszédos házakra is átcsaptak. Az erélyes tűzoltóságnak azonban sikerült a tűz tovább terjedését megakadályozni. Nagy tevékenységet fejtett ki különösen **Nyisztor** Alajos főszolgabíró, s az ő erélyességének köszönhető, hogy a tüzet localizálni sikerült.

* **Katonai hidászgyakorlatok.** A velenzeiek tegnap reggel arra a meglepetésre ébredtek, hogy a mi régi hő óhajuk, hidkötőket össze az olaszii tulsó parttal. A hidat a helybeli József-ezred pionier-százada készítette **Lépes** főhadnagy vezetése alatt próbaképen, mert most tartja hidépítési gyakorlatait. A rögtönzött mű, mely holnap lesz kipróbálva a katonaság által, igen erős alkotás s szélessége is akkora, hogy az útegek is keresztül vonulhatnak rajta. A derék utászok érdekes gyakorlatainak állandóan nagy néző közönsége van.

* **Az Országos Pázmány-Egyesület** választmánya tegnap délután **Csiklay** Lajos világi alelnök elnöklété alatt ülést tartott, melyen a katolikus hírlapírók és írók országos értekezletének részletesebb előkészítését tárgyalták,

majd megbízták **Kiss** János dr. és **Cziklay** Lajos alelnököket, továbbá **Bonitz** Ferenczet, **Sziklay** János dr., **Czener** Lajost és **Kaposi** Józsefet, mint igazgató tanácsot, a katolikus hírlapírók segélyegyesületének végleges szervezésével. — Az egyesület választmánya ezen üléséből **Császka** György kalocsai érsekhez 25 éves püspöki jubileuma alkalmából üdvözlő feliratot intézett.

* **Névváltoztatás.** **Grosz** Veronika nagyváradai lakos vezetéknévét »Erdélyi«-re változtatta.

* **Névjegy az uton.** A **Ferencz-József**-hid budai oldalán a feljáró uttest közepén a rendőr őrszem egy különös névjegyet talált. **Osváth** János nevére szólott a névjegy, a melynek hátlapján a következő különös sorok állottak:

»Aki ezt a névjegyet megtalálja, az adja át a rendőrségnek, mert én öngyilkos leszek. Tegyétek be az ujságokba is, hogy atyám is elolvassa.

Budapest, VII/15.

János.

A rendőrszem a különös kártyáról jelentést tett a főkapitányságnál, a hol rögtön megindították a nyomozást. Valószínűnek tartják azonban, hogy a sorok írója csak valami tréfát akart elkövetni.

Levél a Bihar aljáról.

Rézbánya, 1899. július 17.

Nehéz volna eldönteni: vajjon az iskolás-gyermek, vagy a köztisztviselő örül-e jobban a szünidőnek? De az bizonyos, hogy mindkettőre ráfér, hogy a hosszú szellemi munka után megpihenjen és felüdüljön. Erre pedig a hegyvidék legalkalmasabb, a hol a szem gyönyörűséggel, a lélek örömmel s a szív új vérrel telik meg.

Mikor elébem tettem a térképet, hogy nyaralóhelyet válasszak ki magamnak: a már ismert s még ismeretlen helyek közül végtére **Bézbányán** akadt meg tekintetem. És élénk színekkel rajzolva feltűnt előttem a szép vaskóhi völgy, melynek a keleti háttérében emelkedő **Dobrin-csucs**ból északi félkörbe vonul Bihar-ország, az én szép Bihar-országom legszébb ékessége: a Bihar-hegy hatalmas három csucsa: a **Zanoga**, **Kukurbéta** vagy **Nagy-Bihar** és az **Óreg-Bihar**, melyekhez uszálygyanánt fogóznak nyugatról a petroszi havasok hatalmas csucsaikkal. Feltűnt előttem a szűk völgyben s hegyoldalokon festői módon épült **Rézbánya** a völgy két oldalán magaslaton álló két templomával, ódon vendéglőjével s a szűk völgy keleti háttérében bükkös hegycsúcsok felett korona gyanánt emelkedő **Óreg-Bihar** kopasz fejével és fenyves oldalával és ez döntött.

Itt vagyok bámulva az én kedves kis hegyeimet, sorra látogatom kedvencz helyeimet: a hatalmas sziklák közt alá rohanó patakot¹ a fekete szikla torkából előtörő **Fekete-Köröst**, a vizesét, a szép **Biharkaput**, az apró patakot, a puha gyepvel borított völgyeket, a homályos és csendes erdélyi utakat, az omlásokot, a sziklákat, a melyek mind olyan ismerősök és kedvesek előttem. Szinte hallom, hogy ők is üdvözölnek engem. Nem is csuda! hiszen egy negyed század köt össze bennünket, azóta látogatom én őket. Bizony egy negyed század! És ez a hosszú idő nem hogy kioltotta volna hanem inkább megejecsécsítette bennem azt a nagy szeretetet, melyet első látásuk ébresztett.

Gyermekek nőttek fel, a temetőben sok új sírdomb emelkedett fel azóta: csak maga a község a régi. Fájdalom! a szegénység nem kisebb most se és sem az építkezésen, sem a gondozásban nem történt valami előnyösebb változás! Pedig milyen változás történhetett volna ennek a becsületos jó népnek az előnyére!

Az ódon vendéglőben most sincs nagyobb kényelem, mint régen volt. Pedig egy kevés átalakítással meg lehetne szaporítani a szobák számát, a felesleges nagy teremből néhány forint áldozat mellett lehetne négy alkalmas vendégszobát készíteni; a földszinten szintén kevés átalakítással szobákat lehetne berendezni. És akkor annak a jólelkű, szorgalmas, a vendégek ellátásában s meglegedettségük kinyerésében fáradhatlan vendéglősnének: özv. *Szönyi*

Ferencznének meg lehetne az az öröme, hogy az ide jövőket nemcsak jó magyaros ételekkel ellássa, hanem lakással is. Így három családnál többnek nem tud helyet adni az a nagy, emeletes s a község legszebb helyén levő vendéglő.

Igaz, hogy a községben is lehet lakásokat találni úgy, hogy senkinek sem lehet aggodalmaskodni a lakás miatt. Van sok és csinosan burorozott szoba. De némely ember jobban szereti a vendéglői fesztelen életet.

Én mindig csudálkozom azon, hogy nem jut senkinek eszébe az, hogy itt *nyaralót* építsen.

Csak meg kellene kezdeni és én hiszem, hogy néhány év alatt a völgy mindkét oldalából kiemelkedő helyek fái közzül minden felől eltűnnének a festői nyaralók, melyeknek erkélyein pirossá válnék a haloványosság a havasokról alá hullámzó üde levegőtől, a völgy közepén végig zúgó sziklásmedrű patak felszálló párájából, megerősödne az izmok, megújulna a vér, elmúlnék a gyengeség és megtelne bolgogsággal a szív a felséges vidék és ennek a hajdani bányaváros felvirágzásának láttára.

A ki ide nyaralót épít, jótékonyt gyakorol s az itt nyaralás visszaszerzi a kifáradt erőt és a meggyengült egészséget, feleslegessé teszi a távolabbi vidékre utazást.

És milyen sok gazdag *főpapja* és másféle *ura* van Biharországnak, a kik kevés áldozattal virágzóvá tehetnék ezt a szép helyet, melyet az Ur Isten természeti szépségekkel pazarul megáldott, de a melynek lakói nagyobbára nyomorral küzdenek! Ezeknek a *főpapoknak* és *uraknak* nemes, jólelkéhez szólok! Jöjjenek ide, lássák meg ezt s aztán építsenek ide nyaralókat, a hol csendes boldogságban tölthessék el a nyarat a felséges vidéken, üdítő levegőben.

És építsenek nyaralókat az idegen látogatók számára is!

Hej! ha nekünk volna egy olyan tevékeny és a vidék szépségeit a közös jóra érvényesíteni akaró és tudó egyesületünk, mint az »Erdélyi-Kárpát-Egylet«: de minden másképp volna!...

K. Nagy Sándor.

EGYESÜLETEK.

Iparos ifjak Petőfi-ünnepélye. Az a hazafias mozgalom, melylyel a »Nagyvárad-i Iparos Ifjak Önk. Egyesületének« tagjai foglalkoznak, mindenütt elismerésre fog találni. Az iparos ifjak mint értesülünk fényesen és méltóan fogják megünnepelni Petőfi Sándor hősi halálának félszázados évfordulóját. S e célból külön bizottságot alakítottak, mely az ünnepély részleteinek és programjának megállapítása végett tegnap este gyűlésezett. Elhatározták, hogy az összes nagyvárad-i iparosköröket meghívják az ünnepségen való részvételre s továbbá Nagyvárad előkelő írói közül küldöttségileg fognak néhányat felkérni a közreműködésre. Az ünnepély f. hó 30-án vasárnap d. u. 4 órakor az egyesület Apolló-utcai helyiségében fog megtartani.

IRODALOM.

A magyarság ünnepe Belényesben.

— A Szigligeti-Társaság ülése.

A jövő hó folyamán Belényesben, ebben a kedves hegyi városkában ünnepet ül a magyarság. Ugyanis Bihar megyének három kulturális testülete rándul ki Belényesbe. A Szigligeti-Társaság felolvasó ülést rendez, a Bihar megyei Tanító-testület és a Népművelési Egyesület pedig gyűléseket tartanak. E nagyjelentőségű feladatot végző testületeket a belényesi kaszinó hívta meg. A Szigligeti-Társaság választmánya tegnap délután 5 órakor a Gazdasági és Iparbank helyiségében ülést tartott, melynek legfontosabb tárgya a belényesi kirándulás volt.

Néhány kisebb-nagyobb ügy elintézése után rátértek a belényesi kirándulás ügyére, melyet még nem régen már megbeszéltek, de a kirándulás idejét akkor nem tudták megállapítani. A dátum annál fontosabb, mert a Szigligeti-Társasággal együtt a biharmegyei népművelési egyesület és a biharmegyei tanítótestület is gyűlést tartanak Belényesben. Az elnök bejelentése szerint a társaság felolvasó ülése Belényesben 5 pontból fog állani:

1. Rádl Ödön elnöki megnyitója.
2. Kocsán János (belényesi), a társaság rendes tagja költeményeket olvas fel.
3. Egy novella, melyre pályadíj van kitűzve.
4. Egy költemény, melyre pályadíj van kitűzve.
5. Dr. Adorján Emil felolvasása.

A dátumot illetőleg elhatározták, hogy a három testület tagjai (vagy 150-en) aug. hó 19-én d. u. 2 órakor külön vonattal Nagyváradról Belényesbe utaznak. Belényesben a megérkezés után esőmentes sátorban ismerkedési estély lesz. Vasárnap Szt. István napja lévén a társaság és a testületek tagjai megjelennek az ünnepi istentiszteleten. Istentisztelet után lesz a biharmegyei tanító-testület gyűlése, melyen a jutalmakat osztják ki.

D. e. 11 órakor kezdődik a felolvasó ülés, melynek műsorát már megemlítettük. A felolvasásokat bankett követi.

Este táncszal egybekötött hangverseny lesz a vendégek tiszteletére.

Aug 21-én kirándulásokat rendeznek. Megtekintik a gyönyörű fekvésű Bihar-Füredet, a Körözs eredetét. Rézbányát stb.

Igazságszolgáltatás.

Honvédelemkrongálásért elítélt szászok. A kolozsvári honvédelemkört a millenium évében, ápril. 18-án két szászdiák megrongálta. Felkapaszkodtak a másfél méter magas talapzatra, s a négy darab, egyenként métermázsás kőgömböt, melyek széles kősapokkal voltak a talapzathoz erősítve, egy kődarabbal addig ütötték, míg eltörték. A gömböket azután legurították a völgybe. Tettesek a tárgyaláson teljes beismerésben voltak s az elkövetett bűnt ittás állapotukkal igyekeztek menteni. Ezt azonban kizárja a rongálás teljes sikerrel történt keresztülvitele, mely értelmi és nehezebb fizikai erőt is igényelt.

Közvádló *Osaba* Zoltán alügyész volt és súlyos büntetést kért a tettesekre. A kolozsvári honvéd-egylet választmánya azonban megbocsátott a tetteseknek, mert megbánták bűneiket, bocsánatot kértek s kijelentették, hogy nem volt szándékuk e rongálással a magyar nemzetet sérteni.

Am de a szászoknak nem első és nem utolsó tette ez. Nem régebben gunyt üttek a Petőfi-szoborból, megrongálták a brassói Czenk emléket, megsértették Beszterczén a Petőfi ünnepel kapcsolatban a magyar nemzetet. A törvényszék hivatalból üldözendő cselekményt látott a nemzeti emléket megrongálásában, tekintetbe vette a töredelmes beismerést, megbánást és elég humanusan ítélte két szász ifju fölött. Fogházbüntetés helyett elítélte őket *egyenként 140 frt fő, 60 frt mellékbüntetésre*, behajthatatlanság esetén megfelelő *fogházra*. Vádlottak az ítéletbe hamarosan belenyugodtak. Megnyugodott a vádló is és így az ítélet *jogerős*. Az elítéltek egyikét *Binder* Jánosnak hívják, gimnasiumi tanár N.-Szebenben. A másik neve *Hann* Albert, törvényszéki joggyakornok, tehát *állam hivatalnok* és tartalékos tiszt. Egyenruhában, kardját csörgetve jelent meg a vádlottak padján. A törvényszéknek nem imponált a fegyveres fellépés. Az elnök kérdést intézett hozzá, hogy tényleges katonai szolgálatban van-e? Ezután hamarosan letétette vele az oldal fegyvert. Az ítéletet közölni fogják az ezred parancsnoksággal, azzal a kir. törvényszékkal, ahol *Hann* Albert szolgál, a szebeni gymnasiummal, Kolozsvár városával, az Ereklje-Muzeummal és a honvédegyellett is.

S P O R T.

Kerékpár-verseny. A Nagyvárad-i Kerékpár-Egylet 1899 augusztus hó 6-ik napján, vasárnap délután 4 órakor, a Rhédey-kerti Sport-tér 400 méteres sík versenypályáján Országos Amateur-Kerékpár-Versenyt rendez, melyre a társegyleteket és a kerékpár-sport barátait tisztelettel meghívja »Adj Isten!!« az egyesület választmánya nevében: *Knauer* Károly, e. h. titkár. *Kunz* Guszláv, e. elnök. A verseny pontban 4 órakor kezdődik. A társegyletek tisztelettel felkérnek, hogy résztvevő tagjaik ideérkezésének idejét az elnökséggel tudatni sziveskedjenek, hogy így a fogadtatás iránti kellő intézkedés megtétehető. A versenypályán állandó Buffet. Este fél 8 órakor társas-vacsora, dijkiosztás, táncmulatság a Sport pavillonban, vacsora-jegy 1 frt, a vacsorán nem egyleti tagok is résztvehetnek.

Verseny-sorrend:

1. Megnyitó-verseny: 2000 méter, 5 kör. Elsőnek, másodiknak kis ezüst, harmadiknak bronz-érem.
2. Vendégek versenye: 3000 méter, 7 és fél kör. A nagyvárad-i kerékpár-egylet tagjainak kivételével. — Elsőnek nagy ezüst, másodiknak kis ezüst, harmadiknak bronz-érem.
3. Fő-verseny: 10000 méter, 25 kör. Elsőnek arany érem (30 korona érték), másodiknak nagy ezüst, harmadiknak kis ezüst, negyediknek bronz érem. Vezetési díj nagy ezüst-érem.
4. Juniorok versenye: nyílt 2000 méter, 5 kör. 17 évnél fiatalabb ifjaknak, első és másodiknak kis ezüst, harmadiknak bronz-érem.
5. Seniorok versenye: 1000 méter 2 és fél kör., kik 32 életévüket betöltötték. Elsőnek nagy ezüst, másodiknak kis ezüst, harmadiknak bronz-érem.
6. Vigasz-verseny: 1000 méter, 2 és fél kör. Elsőnek, másodiknak kis ezüst-érem, harmadiknak bronz-érem. Nevezés a bírói páholyból.
7. Szalagrablás: Elsőnek kis ezüst, másodiknak bronz-érem.
8. Műkerékpározás: Elsőnek nagy ezüst, másodiknak kis ezüst, harmadiknak bronz-érem.

MULATSÁG.

Nyári táncmulatság Réven. A révi kaszinó tagjai e hó 30-án nyári táncmulatságot rendez. A mulatságra a következő szövegű meghívót bocsájtották ki: *Meghívó* 1899. évi július hó 30-án réven, a kaszinó összes termében a kaszinó alapja javára tartandó zártkörű nyári táncmulatságra kívül czimzettet és t. családját tisztelettel meghívja a révi kaszinó. Kezdeté délután 3 órakor. Belépti jegyek személy-jegy 2 korona, család-jegy 5 korona. Ez a mulatság igen sikerültnek ígérkezik.

SZINHAZ.

Heti műsor.

Csütörtök: *Családi örömök*. Góth S. vf.
Péntek: *Utazás egy apa körül*. 1-ór.
Szombat: *Utazás egy apa körül*.
d. u: *Jani és Juczi*.
Vasárnap este: *Utazás egy apa körül*.

Mozgó fényképek.

Góth Sándor Blumenthal és Kadelburg társas cég e kaczagató bohózatában lépett föl tegnap este harmadszor. *Menszky* Borisz lengyel alakját játszotta kitünő sikerrel. A gyér közönség igen jól mulatott és sokat tapsolt a vendégszereplőnek.

REGÉNY-CSARNOK.

NEM HIÁBA.

Irtá: Neldegg, fordította: Szirtes. 58

Az országos képviselőválasztások napjai ki voltak tűzve és izgalomban tartották a szíveket. Elégedett tulajdoképen senki sem volt, még az uralkodó párt sem, mely már azt is jogtalan-ságnak tekintette, hogy a kisebbség zavarni merje az ő nyugalmukat. Mind a két párt előzetes megbeszéléseket és gyűléseket tartott és Ganermann is részt vett elvtársainak gyűlésein. Ehhez joga volt, senki sem vitatható el tőle. Sajnos azonban, váratlan hírnévre vergődött ez uton.

Az egyesült keresztény pártok oly elemeket is vettek fel a párt kötelékébe, kiknek szíveitől olykor túlzó beszédekre ragadtatták magukat. Ezt az ürügyet felhasználta a szabadelvűek, hogy — magukat a trón gyámolai gyanánt tüntetve föl — megkísértsék a keresztény párt gyűléseinek feloszlatását vagy legelább a szónokok lehurrogását. Így zavargás támadt és a szabadelvűeket kidobták. Erre Ganermannt pártfelei ama kérdéssel kezdték ostromolni, hogy tartson beszédet és világosítsa meg a helyzetet. Rövid habozás után felszállt a szónok és igen heves beszédet mondott, melyben az uralkodó párt bűneit kiméletlenül ostromolta. Együttal erősen meg támada — pár nevének elhallgatásával — a kormány jelöltjét, ki az egyik miniszternek öcsese volt. Minél tovább beszélt, annál gyújtóbbak lettek szavai; minthogy pedig igaz meggyőződésből származtak, nem tévesztheték el a hatást.

— Küzdelem nélkül nincsen győzelem! — fejezte be szónoklatát. — Sorakozzunk tehát és harcoljunk bátran tovább, míg célt nem értünk, míg újra keresztény szellem nem fog uralkodni az iskolákban és a nép között, míg keresztény alapon nem épül fel újra a társadalmi rend. Aki e munkában támogatni akar, legyen bár előkelő vagy szegény, felvesszük szövetséges társul; ha pedig valaki ellenünk áll, feltámadunk ellene, bármi magas állása legyen is, biztosítson bár barátsága mégoly nagy hasznot. Törekvésünknek felül kell emelkednie a földi dolgokon, nem kell törődniük a sebekkel, melyeket a harcban kapunk, tekintsük azokat dicsőséges győzelmi jelekül, mert a kitartó küzdelemnek nem lehet más vége, mint fényes diadal!

Dörgő éljenzés követte meggyőző beszédét, alig tudott az ünnepeltetésétől szabadulni. Titkon hagyta el a termet, immár mint oly férfi, aki nagy hírnévre vergődött.

Másnap reggel a napilapokban rosszakaró tollak a leggyűlöletesebb módon tárgyalták szerepét és alaposan elferdítették azt. Ráfogták, hogy ő kezdte a zenebonát, hogy magára vonja a figyelmet; ő volt az első, a ki tettelegességre vetemedett, a legkihívóbb módon támada a felsőbbiséget stb. Ganermann helyreigazító cikkeket és magyarázatokat küldött a megfelelő lapokhoz, de azokat nem közölték. Főnöke magához hívatta és négy szem között kiméletes módon szemrehányást tett neki eljárása miatt. Maga is azt tarja, hogy a kormányrendelet igazságtalan, mert csak a szabadelvűeknek válik hasznára; azonban már kibocsátották, tehát nincsen egyéb hátra, mint legalább is a zajos ellenzékieskedéstől óvakodni. Legkevésbé sem lett volna szabad azon a gyűlésen fellépnie, melyen oly megbízhatatlan szövetséges-társak vehettek részt. Ő ugyan pártolni fogja Ganermannt magasabb elöljáróival szemben, de attól tart, hogy az nem sokat fog neki használni, mert maga sem kedvelt személyiség keresztény gondolkozásmódja és elvei miatt.

(Folyt köv.)

TAVIRATOK.

Wlassics Petőfiről.

Budapest, július 19. (Saj. tud. táv.) Wlassics Gyula közoktatásügyi miniszter a Petőfi-ház ügyében levelet írt Jókainak.

Lelkesen emlékezik meg Petőfiről, aki életével dicsőséget szerzett a magyaroknak. Petőfit a nemzeti érzés és a nemzeti irodalom szempontjából méltatja. — Jókai köszönő válaszában írja:

»Kegyelmisségedet közművelődésünk fővezérének tekintjük. Az ég segítse, a nemzet fogadosítsa hazánk jövőjére áldásként ható törekvéseit. Nevével új korszakot tiszteljen meg a késő nemzedék.«

Halál az oltár előtt.

Budapest, július 19. (Saj. tud. táv.) Genuából távirják, hogy Verri áldozópap a mise alatt Urfelmutatáskor a kelyhet kiürítvén, összerogyott s azonnal meghalt. A sekrestyés tévedésből bor helyett a tisztogatásra szolgáló mérget készítette elő a miséhez.

Mennyit sikkasztott Krivány?

Arad, július 19. (Saj. tud. táv.) Gunda Zoltán miniszteri tanácsos ideérkezett, hogy a Krivány sikkasztásának ügyét megvizsgálja. A Krivány által el-sikkasztott összeget eddig 469.000 frtra becsülték, most azonban megállapították, hogy az elsikkasztott hivatalos pénz fél millió forintra is rug. A vizsgálatot decemberig befejezik s a jövő tavasszal a törvényszék meghozza a vádhatározatot.

Elítelt millomos.

Szeged, július 19. (Saj. tud. táv.) Ujhelyi Lipót milliomost a kir. Kuria hamis tanuszerzésért három társával együtt 1—1 évi börtönre ítélte. Ujhelyi perújításért folyamodott, a törvényszék azonban a kérelmet elvetette.

Személyi hírek.

Bécs, jul. 19. Thun gróf miniszterelnök visszatért Ischlből. Krieghammer közös hadügyminiszter tegnap este Ischlbe utazott. (Magy. Táv. Ir.)

Elítelt tüntetők.

Bécs, jul. 19. A munkások ringstrassei sétatüntetésének résztvevői ellen való folytatóságos tárgyaláson négy vádlottat a rendőrség megsértése miatt 3—3 napi fogságra ítélték, egyet pedig fölmentettek.

A belgrádi merénylet.

Budapest, jul. 19. (Saj. tud. táv.) Gyorgyevits szerb miniszterelnök — aki a Milán elleni merénylet idején Marienbadban időzött s onnan visszahívták — Budapestben át ma Belgrádba utazott. Sándor király és Milán a megérkezés után még éjjel fogadják.

Földrengés Rómában.

Budapest, július 19. (Saj. tud. táv.) Rómában földrengés volt. Néhány darab téglá és oszlop a házakról leesett. Nagy volt az ijedség, de nagyobb baj nem történt.

Kegyelem a Panamapör hőseinek.

Budapest, július 19. (Saj. tud. táv.) Párisból írják, hogy Lubet elnök Artonnak a Panama-pör egyik hőseinek kegyelme fog adni. Arton ugyanis már 4 év óta szenved a börtönben, fia katona, leánya pedig francia órákat ad Londonban. Arton leánya most Loubet elnökhöz

számos előkelő francia által aláírt kérvényt adott be kegyelemért. A kérvénynek ugy hirlik jó hatása lesz.

Párisi események.

Páris, július 19. A Havas-ügynökség jelenti Pretóriából: A Volksraath folytatta a választási reformjavaslat tárgyalását. Krüger elnök beszédet mondott és azt ajánlotta, hogy a burgherek jogait adják meg mindazoknak, a kik hét évi transzváli tartózkodás után őszintén honosítani kívánják magukat. Délután 22 szavazattal 3 ellenében határozatot fogadott el a folksraad, a mely szerint minden uitlandernek, a ki az új törvény kihirdetésekor már hét éve él Transzválban, a teljes és egész választói jogot megadják.

Páris, jul. 19. A Journal szerint a francia kormány Cerralgo marquist Don Carlos megbízottját felszólította, hogy tartózkodási helyét (város a spanyol-francia határon) 24 órán belül hagyja el. Ha Franciaországban akar maradni, akkor olyan városban kell telepednie, a mely a Loiretől északra fekszik. Ha visszatérne Behobiebe, akkor kiutasítják.

Páris, jul. 19. A Figaro azt a hirt közli, hogy a titkos dossier összes iratdarabjait kivétel nélkül közlik a rennesi haditörvényszékkel és felolvassák a tárgyalás alkalmával. (Magy. Táv. Ir.)

Olasz hajó kínai vizen.

Róma, július 19. A »Marco Polo« ezir-káló hajó, a mely a kínai vizeken lévő olasz hajóhadosztályban van, visszatér Olaszországba. Grenet tengernagy a parancsnokságot áthelyezi az Aetna hajóra.

Spanyol ügy.

Madrid, jul. 19. A szenátusbau Almenas a fülöp-szigeti spanyol foglyokról interpellált, a kiknek helyzetét meghatott szavakkal vázolta. Silvela miniszterelnök kijelentette, hogy erre vonatkozó felvilágosításokat csak a most folyamatban lévő tárgyalások befejezése után lehet adni. (Magy. Táv. Ir.)

Török dolgok.

Konstantinápoly, jul. 19. Tegnap este Szereszen Naumoff bolgár tanítót és feleségét szerbek megtámadták és megsebesítették.

Konstantinápoly, jul. 19. A 4-ik hadtestkörletben (Erzindjan) megkezdtek a redifek behívását a Mauser-fegyverekkel való gyakorlatra.

Konstantinápoly, jul. 19. Az örmény menekültek visszahonosítása miatti tárgyalások eddig eredménytelenek voltak. Az a hir, hogy Oroszország a visszahonosítandók számát redukálta, alaptalan. (Magy. Táv. Ir.)

Az északi vasutakról.

Lausanne, július 19. Az északi vasut felebbezése tárgyalásának további folyamán a szövetségi bíróság, elutasította az északi vasutnak azt a kívánságát, hogy az építési költséget közzé a megszünt vonalak nagyobb kiépítésének, javításának és erősítésének költségeit is felvegyék. Jövőhagyták ellenben azt a kívánságot, hogy a pálya kibővítésére és megjavítására a forgalom által megkivánt ki

Nagyvárad-Peczeszöllősi gőzsörgyár.

(Pecze-Szöllős, Nagyvárad mellett.)

Van szerencsém a n. é. közönség szives tudomására hozni, hogy most már saját maláta gyárunkban gyártott malátából főzött kitünő mennyiségű és régen raktározott

—== Márcziusi és László söreinket ==—

hozzuk forgalomba.

Eme sörök különösen üdítő izük és tartósságuknál fogva a legnagyobb kelendőségnek örvendenek. Örömmel hozzuk továbbá a n. é. közönség tudomására, hogy vállalatunkat ujabban

➡ JEGGYÁRRAL és HÜTŐKÉSZÜLÉKKEL ➡

láttuk el; midőn is bátrak vagyunk tisztelettel megjegyezni, hogy a mű-jég, mely már egészségi szempontból is előnyös, bármely célra felhasználható és különösen tartósságánál fogva előnyös.

Sör és jég megrendeléseket a gyári telepünkön P.-Szöllősen (Telephon 132 sz.) avagy városi irodánkban Nagyváradon (Telephon 62 sz.) kérünk.

Megrendeléseket Nagyváradon házhoz szállítva bérmentve eszközünk.

(199.) 3-8.

Kiváló tisztelettel:

NAGYVÁRADI SZÖLLŐSI GŐZSÖRGYÁR.

Pserhofer J.-féle

„Vértisztító-Pilulák“

előbb „ÁLTALÁNOS PILULÁK“

joggal megérdemlik utóbbi nevüket, mert tény, hogy nagyon sok betegség van, melyben e pilulák kitünő hatása bebizonyítható.

Évtizedek óta örvendenek e pilulák a legnagyobb elterjedésnek és kevés család van, a hol e kitünő háziszor hiányoznék.

Mint háziszort sok orvos ajánlotta már és ajánlja, különösen mindezen bajok ellen, melyek: az epeömlés, májbajok, bélgyengülés, székrekedés, rossz emésztés, szélszorzulás, vértolulás, hámerrhoidok (aranyér), stb.

Vértisztító hatásánál fogva különösen jó hatása van a vérszegénységnek is és az ebből származó bajoknak mint: sápadtság, ideges főfájás és a többiek. E vértisztító pilulák fájdalom nélkül hatnak, úgy hogy a leggyengébb szervezetűek, gyermekek is minden aggodalom nélkül használhatják.

E „vértisztító pilulák“ egyedül és mint valódiak **PSERHOFER J. gyógyszerárban kaphatók: „zum gold. Reichsapfel“ J. PSERHOFER, Singer- Nr. 15. Wien** és egy doboz 15 drb pilulával csak **31 kr o. é.** Hat doboz **1 frt 5 kr.** A pénz előzetes beküldése esetén portómentesen küldve hat doboz **1 frt 25 kr.** 3 csomag (18 doboz) **3 frt 35 kr.** 4 csomag **4 frt 40 kr.** 5 csomag **5 frt 20 kr.** 10 csomag **9 frt 20 kr.** Egy csomagnál kevesebb nem küldetik.

NB. Nagy elterjedtségük miatt e pilulákat különböző név alatt és alakban hamisítják: tehát kéretik kizárólag **PSERHOFER J. „vértisztító pilulák“** kéri, mert csak azok a **valódiak**, melyek használati utasítása **PSERHOFER J.** névvel vannak ellátva, és minden egyes csomag tetején **vörös betűkkel** ezen név látható.

Azon számtalan köszönő iratok közül, melyeket e pilulák használói a legkülönbözőbb és legsúlyosabb betegsügek elmúlása után hozzánk intéztek, csak néhányat említünk fel azon megjegyzéssel, hogy a kik használták, másoknak is ajánlják.

Köln, 1893. április 30.
Igen tisztelt Pserhofer ur!
Legyen olyan jó, küldjön ismét utánvétellel 15 csomagot az ön felülmúlhatatlan vértisztító piluláiból. Együttal hálas köszönetem fejezem ki önnek csodabatasu piluláiért.
Tisztelettel
Pawlistik Ferencz, Lindenthal.

Hrasche, Flödnik mellett, 1887. szept. 12.
Igen tisztelt uram!
Isten akarta, hogy az ön pilulái kezemhez jussanak s ebből kifolyólag irhatom önnek a következőket: Gyermekegnyben levén meghültem, úgy, hogy dolgaimat többé képtelen voltam végezni s biztosan meghaltam volna, ha az ön csodabatasu pilulái nem mentettek volna meg. Isten ezerszeres áldása legyen ezért önön. Tudom, hogy az ön pilulái tökéletesen helyre állítják egészségem, hogy másoknak is visszaadják az egészséget.
Knifcz Teréz.

Bécsújhely, 1887. decz. 9.
Nagyon tisztelt uram!
Forró köszönetet mondok önnek 60 éves nagynéném nevében, ki öt évig chronikus gyomorhajban és vízkórságban szenvedett. Az élet már igazán kin volt rá nézve és már azt hitte, hogy vége van. Véletlenül kapott egy csomagot, az ön kitünő vértisztító-piluláiból és hosszabb használat után ez meggyógyította.
Tisztelettel
Weinzettel József.

Eichengrabarant, Gföhl 1889. márcz 27.
Tisztelt uram!
Mivel teljesen meg vagyok elégedve az ön piluláival, ismételve kérek 4 csomagot az ön igazán hasznos és kitünő piluláiból. Nem

tudom eléggé kifejezni legnagyobb elismerésemet a pilulák jóságá miatt. És ezeket a hol csak tehetem, ajánlani fogom a legmelegben minden szenvedőnek. S ezennel felhatalmazom önt, hogy ezen köszönet-nyilvánítást bárki előtt kinyilváníthassa.
Teljes tisztelettel
Hahn Ignác.

Gotschdorf, Kolbach mellett, oszt. Szilézia, 1886. okt. 8.
Tisztelt uram!
Legszívesebben kérem, hogy nekem Általános vértisztító labdacsaiból egy 6 dobozból álló csomagot küldjön. Csak csodálatos pilulának köszönhetem, hogy gyomorhajomtól, mely öt évet kinezott megszabadultam. Soha sem fogom nélkülözni ezen pilulákat s egyuttal mélyen tisztelt uraságnak meleg köszönetem met fejezem ki.
Legmélyebb tisztelettel
Zwickli Anna.

Bernhardi alpesi növény-liquor, W. O. Bernhard. Bregau Z. Egy üveg ára **2 frt 60 kr.**, egy fél üveg **1 frt 40 kr.**, egy negyed üveg **70 kr.**

Amerikai köszvénykenőcs legjobb szer minden köszvényes és csuzos bajoknál: gerinczagy bántalmaknál, inszagatózás Ischias, migrán, nervozus fogfájás, főfájás, fülzaggatózás stb. Egy tévely **1 frt 20 kr.**

Pserhofer J. angol csodabalsama 1 üveggel **50 kr.**

Fagyás ellen balsam, évek óta ismeretes, mint legbiztosabb szem mindennemű fagyás ellen épen úgy mint régi sebeket stb. 1 tévely **40 kr.** Bérmentve **65 kr.**

Stoll Kola-Braeparatuma kitünő erősítő gyomor és izom számára.

Kola Elixir vagy bor, 1 titer **3 frt.** fél liter **1 frt 60 kr.**, egy negyed liter **85 kr.**

Pserhofer J. Golva-Balsam, nélkülözhetetlen szer a vastag nyak ellen. 1 üveggel **46 kr.** Bérmentve **65 kr.**

Pserhofer J. élet-essenciája (Prágai cseppek) rossz gyomor, rossz emésztés, mindennemű altesti bántalmaknál kitünő háziszor. Egy üveg **22 kr.** 12 üveg **2 frt.**

Pserhofer J. utifüle, általánosan ismert kitünő háziszor minden katarus rekedtség, görcsös köhögés stb ellen. Egy üveg **50 kr.** két üveg bérmentve **1 frt 50 kr.**

Fenyü-pomádé. Pserhofer J., évek hosszú sorra óta az orvosok által elismert legjobb szer minden hajnövesztő szer között. Ele gánsul kiállított nagy adag frt.

Általános flastrom. Stendel tanártól, mindennemű rossz feké ellen, ütéstől, vagy szurásból származó sebekre, sőt régi időközben fel-fel ujló láb fekélyeknél is, esőkönnyös mirigy daganatoknál, fájdalmas köröm méregnél, sebes és gyuladásban levő emlőre, köszvényes lábakra és hasonló bajoknál megbecsülhetetlen. Egy tévely **50 kr.** bérmentve **75 kr.**

Általános-tisztító-só. Bullrich A. W. kitünő szer a rossz emésztés minden következményei ellen és pedig főfájás, szédülés, gyomorgörcs, gyomorgégés, aranyeres bántalmak, szorulás stb ellen. 1 csomag **1 frt.**

Ezen itt említett szerek kivül még az összes osztrák és magyar újságokban hirdett bel- és külföldi orvosi specialitások raktáron tartatnak és a raktáron nem levő szerekről felszólításra készséggel és legelőcsöbben gondoskodva lesz.

A szállítás postán leggyorsabban lesz eszközölve a pénz előleges beküldése mellett. Nagyobb megrendelések utánvét mellett is.

Pserhofer J. gyógyszerára »zum. gold. Reichsapfel«, Bécs, I. Singerstrasse 15.

Egyedül csak azon pilulák valódiak, melyeknek használati utasítása **PSERHOFER J.** névalírásával van ellátva és a melynek minden csomagja tetején, ugyan ezen név vörös írással látható.

➡ **Védve bélyeg- és mintajegygyel. Utánzás szigoruan büntetve!** ➡